شبکه تلویزیونی «نسیم» که مخاطبان عمومی زیادی داشت به ضعیف‌ترین روزهای خودش رسیده است

نسیم بود، ایستاد

عاطفه جعفری - مریم فضائلی
گروه‌فرهنگ

بعید است مدیران شبکه نسیم، به این زودی‌ها آماری از تعداد و میزان اقبال مخاطبان این شبکه اعلام کنند و انگار همه چیز قرار است در پرده‌پوشی پیش برود. مخاطب وفادار تلویزیون و برنامه‌های شبکه نسیم، خود بهتر می‌داند که در این مدت کوتاه چه بر سر این شبکه آمده است. ظاهرا شبکه‌ای که بار زیادی از جذب مخاطب عمومی تلویزیون را به دوش می‌کشید، احوالات خوشی ندارد و واقعا عجیب است که چرا آمار مستندی از مرکز تحقیقات صداوسیما نسبت به وضعیت امروز شبکه نسیم ارائه نمی‌شود، درحالی که هم مردم و هم رسانه‌ها مشتاقند ببینند که برنامه‌های دوره جدید شبکه نسیم، چه نسبتی با مخاطبان عمومی دارند. سابق بر این نظرسنجی‌ها این گونه بود که ابتدا میزان مخاطب برنامه تعیین و اعلام می‌شد و از بین این مخاطب، نسبت اقبال یا علاقه‌مندی‌شان به برنامه‌ها و شبکه‌ها پرسیده می‌شد. در نتایج این نظرسنجی، عمدتا برنامه‌ها و خود شبکه نسیم، رتبه‌های اول تلویزیون را به دست می‌آوردند. آخرین آماری که از جایگاه و رتبه این شبکه در تلویزیون اعلام شده است، مربوط به خردادماه سال ۱۳۹۹ است که شبکه نسیم با داشتن سه برنامه در میان ۱۰ برنامه پرمخاطب سیما عنوان پرمخاطب‌ترین شبکه صداوسیما را به دست آورد. اینکه آیا همان مدل نظرسنجی برای شناسایی وضعیت امروز برنامه‌های تلویزیونی وجود دارد یا نه، مشخص نیست. سوال مهم‌تر اینکه مدیران تلویزیون مختار هستند با هر روشی که می‌خواهند برنامه‌ها و رتبه شبکه‌ها را بررسی کنند، اما چرا علاقه‌ای به شفافیت در اعلام آمار وضعیت امروز شبکه نسیم ندارند و آیا این اعلام نشدن به خاطر همان احوال ناخوش شبکه نسیم و برنامه‌هایش است؟ کم‌رونق شدن برنامه‌های این شبکه در فضای اجتماعی، عارضه‌ای پنهان کردنی نیست و اگر آماری هم اعلام نشود، می‌توان دید که برنامه‌های این شبکه نتوانسته، ضریب نفوذ قابل اعتنایی بین مخاطب عمومی رسانه ملی به دست بیاورد و این گمانه دور از واقعیت نیست که میزان اقبال مخاطبان شبکه نسیم به رقمی کمتر از ۱۰ درصد رسیده باشد.

در چنین وضعیت گنگی که نتیجه عدم شفافیت در اعلام نتایج نظرسنجی‌های صداوسیما است، حرف زدن درمورد جزئیات امروز شبکه نسیم سخت است. با این حال برای تهیه این گزارش، سراغ میزان بازدید برنامه‌های پیشین و جدید شبکه نسیم در سامانه تلوبیون رفتیم و نتایج آماری که در سال‌های اخیر در مورد برنامه‌های این شبکه اعلام شده را بررسی کردیم.

شبکه نسیم ۱۰ ساله شد

اگر بخواهیم نگاهی به چرایی راه اندازی و زمان پخش آن داشته باشیم باید به شهریورماه سال ۱۳۹۲ برگردیم. زمانی که این شبکه آغاز به کار کرد، اسمش را نسیم گذاشتند تا یادآور چهار واژه نشاط، سرگرمی، یادها و مسابقه باشد. عزت‌الله ضرغامی، رئیس اسبق سازمان صداوسیما در روز افتتاح شبکه نسیم وعده داده بود که برای هر مخاطب ایرانی ۴۵۰ ساعت برنامه جذاب از طریق این شبکه در تلویزیون پخش شود. ابتدا حسین کرمی مدیریت این شبکه را به عهده داشت و بعدها محمد احسانی سال ۹۶ مدیر شبکه نسیم و جانشین حسین کرمی شد که همزمان مسئولیت مدیریت بر شبکه نمایش و کانال‌های تماشا و نسیم را برعهده گرفته بود. در سال ۱۴۰۰ این مسئولیت به محمدرضا خوشرو داده شد، تا بتواند برنامه‌های این شبکه را پیش ببرد. آنچه این روزها در قاب تلویزیون و از شبکه نسیم پخش می‌شود، نتیجه اقدامات و مدیریت سکاندار امروز شبکه نسیم است.

در ادامه آمار و نتایج مرکز تحقیقات سازمان صداوسیما در خصوص شبکه نسیم را آوردیم. این آمار در سال‌های ۱۳۹۷ تا سال ۱۴۰۲ منتشر شده است. آمارها بازگوکننده میزان مخاطب برنامه‌های این شبکه است.

سال ۱۳۹۷

در سال ۹۷ طبق گزارش مرکز تحقیقات این سازمان درباره میزان مخاطبان سریال‌ها و برنامه‌های شاخص سیما؛ برنامه‌های خندوانه و دورهمی که از شبکه نسیم پخش می‌شدند، در صدر پربیننده‌ترین برنامه‌های این سال تلویزیون قرار داشتند. مرکز تحقیقات سازمان صداوسیما در گزارشی پژوهشی به بررسی وضعیت بیننده سریال‌ها و برنامه‌های شاخص شبکه‌های سیما در سال ۹۷ پرداخت. سریال «پایتخت ۵» شبکه یک سیما با ۸۱٫۳ درصد و برنامه‌های خندوانه و دورهمی، محصول شبکه نسیم هرکدام با ۶۶٫۹ درصد، از پربیننده‌ترین برنامه‌های تلویزیون در سال ۱۳۹۷ بودند. این گزارش پژوهشی در بررسی وضعیت بیننده برنامه‌های شاخص شبکه‌های سیما در سال ۹۷ نشان می‌دهد که بعد از برنامه‌های «خندوانه» و «دورهمی»، برنامه‌های «ماه عسل» و «برنده باش» شبکه سه سیما به ترتیب با ۶۱٫۵ و ۴۸٫۶ درصد مخاطب در رتبه‌های دوم و سوم پرمخاطب‌ترین برنامه‌های شاخص تلویزیون در سال گذشته قرار گرفتند.

سال ۱۳۹۸

براساس نظرسنجی مرکز تحقیقات صداوسیما از پرمخاطب‌ترین برنامه‌های سیما در مرداد ۹۸، عصر جدید شبکه سه با ۶۲٫۴ درصد پربیننده‌ترین برنامه تلویزیون شد و شبکه نسیم نیز با ۵ برنامه از میان ۱۰ برنامه پرمخاطب در صدر شبکه‌های سیما قرار گرفت. مرکز تحقیقات صداوسیما در نظرسنجی مردادماه آن سال، با اعلام میزان برنامه‌های پربیننده هر شبکه، آمار بیننده‌های تلویزیون را در دومین ماه تابستان ۸۰٫۳ درصد اعلام و ۱۰ برنامه پرمخاطب سیما را معرفی کرد. به این ترتیب، عصر جدید از شبکه سه، منتخب دورهمی و کودک شو از شبکه نسیم، مستند حیات وحش از شبکه مستند، سمت خدا از شبکه سه، به خانه برمی گردیم از شبکه پنج، وقتشه از شبکه نسیم، دستپخت از شبکه یک، ویتامین خ از شبکه نسیم و خانه ما از شبکه نسیم، ۱۰ برنامه پرمخاطب سیما بودند.

شبکه نسیم در میان ۷ برنامه بررسی شده بالاترین میزان مخاطب را در برنامه دورهمی با ۴۹ درصد بیننده داشته و برنامه‌های «کودک شو» با ۳۹٫۴ درصد، «وقتشه» با ۱۸٫۷ درصد و ویتامین خ با ۱۶ درصد بیننده در رتبه‌های بعدی قرار داشتند. در آبان ماه همان سال باز هم شبکه نسیم در میان شبکه‌های مختلف تلویزیون با ۳۰٫۸ درصد بیشترین بیننده و شبکه سه با ۲۰٫۷ درصد رتبه دوم را به دست آورد.

سال ۱۳۹۹

در سال ۱۳۹۹، طبق نظرسنجی‌های مرکز تحقیقات صداوسیما؛ پرمخاطب‌ترین برنامه‌های تلویزیون که بازه زمانی خرداد ماه ۹۹ را تحت پوشش خود دارد، مشخص کرده که شبکه نسیم با داشتن سه برنامه در میان ۱۰ برنامه پرمخاطب سیما توانسته است پرمخاطب‌ترین شبکه صداوسیما شود. این شبکه با میانگین مخاطب ۳۲٫۵ درصدی سه برنامه «دورهمی»، تکرار «خندوانه» و «کودک شو» توانست عنوان شبکه برتر خردادماه را از آن خود کند. در این نظرسنجی اشاره‌ای به نظرسنجی‌های قبلی مرکز تحقیقات رسانه ملی شده و آمده است که در دی‌ماه و اسفندماه ۱۳۹۸ و اردیبهشت‌ماه ۱۳۹۹ شبکه نسیم در صدر شبکه‌های سیما ازنظر تعداد برنامه‌های پرمخاطب قرار دارد.

سال ۱۴۰۰

در فصل بهار سال ۱۴۰۰، «خندوانه» از شبکه نسیم با میزان ۳۶٫۷ درصد بیننده توانست همچنان در صدر باشد. بر اساس نظرسنجی مرکز تحقیقات رسانه ملی از مخاطبان سیما در فصل بهار ۱۴۰۰، ۷۸٫۱ درصد مردم در فصل بهار بیننده برنامه‌های مختلف سیمای رسانه ملی بودند، ۵۳٫۲ درصد بینندگان از برنامه‌های سیما ابراز رضایت کرده‌اند و به‌طور میانگین سه ساعت و ۱۱ دقیقه پای برنامه‌های تلویزیون نشستند.

نتیجه نظرسنجی مرکز تحقیقات رسانه ملی نشان می‌دهد که در میان شبکه‌های مختلف سیما، میزان بیننده شبکه‌های سه ۵۱.۱ درصد، شبکه یک سیما ۴۵.۸ درصد، خبر معاونت سیاسی ۴۰.۹ درصد، آی‌فیلم برون‌مرزی ۳۸.۶ درصد و شبکه دو سیما ۳۴.۳ درصد بوده و از دیگر شبکه‌ها بیشتر بوده است.

وقتی نظرسنجی مخاطبان سیما در بهار ۱۴۰۰ را با نظرسنجی بهار ۱۳۹۹ مقایسه می کنیم مشخص می‌شود که شبکه‌های ورزش سیما، آموزش سیما و چهار سیما بیشترین رشد مخاطب را در مقایسه با آمار بهار سال گذشته از آن خود کرده‌اند. در همان نظرسنجی بیشترین دلیل بینندگان برای تماشای برنامه‌های تلویزیون، «سرگرمی و تفریح» (۴۳.۹ درصد) و «کسب خبر و اطلاع» (۴۳.۲ درصد) اعلام شده است. در میان برنامه‌های شاخص شبکه‌ها، شبکه نسیم با خندوانه ۳۶٫۷ درصد، شبکه مستند با مستند حیات وحش ۳۱.۵ درصد، شبکه سه با مسابقات جهانی والیبال ۲۶.۹ درصد، چهار با زندگی پس از زندگی (ویژه افطار) ۲۶.۲ درصد از جمله این برنامه‌ها بوده‌اند. همچنین در آبان ماه سال ۱۴۰۰ طبق نظرسنجی مرکز تحقیقات سازمان صداوسیما برنامه «خندوانه» شبکه نسیم با ۳۵٫۶ درصد مخاطب در صدر برنامه‌های تلویزیون بوده است.

سال ۱۴۰۱

در اردیبهشت ۱۴۰۱، «عصر جدید» از شبکه سه سیما با ۴۸٫۸ درصد و «خندوانه» از شبکه نسیم با ۳۰٫۱ درصد بیشترین مخاطب را به دست آورده است. همان زمان در تیرماه سال ۱۴۰۱ براساس نتایج نظرسنجی مرکز تحقیقات برنامه خندوانه از شبکه نسیم با ۳۹٫۲ درصد مخاطب و کسب رضایت ۸۱٫۷درصد مخاطبان، مسابقه «دورهمی» از شبکه نسیم با ۲۸٫۸ درصد مخاطب و کسب رضایت ۸۶٫۲درصدی بعد از برنامه عصر جدید پرمخاطب‌ترین برنامه‌های تلویزیون بودند. در همین نظرسنجی به آمار تلوبیون هم اشاره‌ای شده است و فصل هشتم خندوانه با ثبت آمار سه میلیون و ۳۶۵ هزار بار مشاهده و فصل پنجم برنامه دورهمی با ثبت آمار چهار میلیون و ۴۵۳ هزار بار مشاهده، از پربیننده‌ترین برنامه‌های بستر آنلاین تلوبیون در ماه گذشته به شمار می‌روند.

سال ۱۴۰۲

طبق نظرسنجی مرکز تحقیقات سازمان صداوسیما، پیرامون برنامه‌های این سازمان در نوروز ۱۴۰۲، برنامه «کودک شو» شبکه نسیم با ۳۷٫۶ درصد و «نوروز دوست‌داشتنی» شبکه یک با ۳۴٫۴ درصد در رده‌های دوم و سوم قرار داشتند. در خرداد سال ۱۴۰۲، نظرسنجی جدیدی منتشر شد و اعلام شد که شبکه‌های نسیم، افق، تهران و آموزش با افت مواجه شده‌اند و در مقابل شبکه‌هایی مانند سلامت و قرآن با افزایش مخاطب از سایر شبکه‌ها پیشی گرفتند. نکته جالب‌تر اینجاست که شبکه‌های سلامت و قرآن جزء شبکه‌های تخصصی رسانه ملی به شمار می‌روند و این مساله نشان می‌دهد ذائقه مخاطبان جعبه جادویی به سمت شبکه‌های تخصصی سوق پیدا کرده است. در این نظرسنجی شبکه سه سیما همچنان پیشتاز است.

۱۰ مرداد ۱۴۰۲، برنامه‌های پربیننده تلویزیون در محرم اعلام شد، اما فقط دو برنامه پرمخاطب یعنی «حسینیه معلی» و «مرثیه‌خوانی محمود کریمی» آمار عددی داشت و بقیه برنامه‌هایی که اعلام شدند، فاقد آمار بودند که طبق اعلام آنها؛ برنامه‌های «حسینیه ایران» و «روضه خانگی» از شبکه اول سیما، «باب‌القبله» از شبکه پنجم سیما، «با کربلا» از شبکه آموزش، «روایت کربلا» و «خیمه گاه» از شبکه قرآن، «تنها مسیر» (سخنرانی حجت‌الاسلام پناهیان) از شبکه افق و «با حسین حرف بزن» از شبکه نسیم از جمله پرمخاطب‌ترین برنامه‌های امسال در ایام عزاداری اباعبدالله‌الحسین (ع) بودند که در این میان فقط برنامه با حسین حرف بزن از برنامه‌های شبکه تلویزیونی نسیم بود.

یک نمونه آماری در تلوبیون

در بررسی وضعیت برنامه‌های شبکه نسیم به سراغ سامانه تلوبیون رفتیم. تحلیل برنامه‌ها از طریق این سامانه نمی‌تواند به شناخت نسبی ما درخصوص تعداد بیننده هر برنامه کمکی کند، چون آمارها تجمیعی است و شامل تک برنامه‌ها نیست. در تلوبیون، برنامه‌ها به‌صورت محتوایی آرشیو شده و گاهی سخت می‌شود یک برنامه را به‌صورت کامل پیدا کرد. از دل هر برنامه، تکه‌های منتخب خارج و به‌صورت محتوایی طبقه‌بندی شدند. درنهایت، آمارهایی که از بازدید برنامه‌ها در تلوبیون قرار دارد، مجموعی از بازدید کلیپ‌های ثانیه‌ای است تا کل برنامه‌های پخش صداوسیما! این اتفاق در ظاهر می‌تواند گول‌زننده باشد، برای مثال برنامه «بگو بخند» که از ۲ فروردین ۱۴۰۲ شروع به پخش شده و محتوای طنز و سرگرم‌کننده دارد، در تلوبیون با تعداد نزدیک ۳میلیون و ۷۶۱هزار بازدید کننده ثبت شده است. این برنامه که تا به امروز ۳۸ قسمت آن از تلویزیون پخش شده، در تلوبیون به بیش از ۳۵۰ قسمت کوچک‌تر تقسیم شده است؛ یعنی تقریبا از دل هر برنامه یک‌ساعته، ۹ کلیپ جدا شده است! اگر تک‌تک برنامه‌های یک‌ساعته «بگو بخند» را در تلوبیون جمع بزنیم به عددی در حدود ۷۶۰ هزار بار تماشای بیننده می‌رسیم. این اختلاف بیش از سه میلیونی، حاصل تکه کلیپ‌هایی است که از دل این برنامه استخراج شده! فصل هشتم خندوانه استثنائا براساس آرشیو محتوایی دسته‌بندی نشده و هر قسمت آن، به‌صورت مجزا بارگذاری شده و می‌توان گفت مجموعه برنامه‌های فصل هشتم خندوانه در تلوبیون، بیش از ۳میلیون و ۹۵۶هزار بار دیده شده است.

چارسو

افزایش بودجه صداوسیما در برنامه هفتم توسعه

صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران

محسن زنگنه، سخنگوی کمیسیون تلفیق لایحه برنامه هفتم توسعه در نشست خبری در توضیح مصوبات کمیسیون تلفیق برنامه هفتم، گفت: «با تصویب کمیسیون تلفیق در سال اول برنامه سهم بودجه صدا و سیما از منابع بودجه عمومی نسبت به سال ۱۴۰۲، ۷۵ درصد رشد خواهد داشت. اکنون سهم صدا و سیما از بودجه سال جاری نزدیک به ۰٫۸ درصد است که این رقم در سال اول برنامه به ۱٫۱۵ درصد از منابع بودجه عمومی می‌رسد و این نسبت باید تا انتهای سال برنامه حفظ شود.»

او ادامه داد: «این مصوبه به این دلیل است که پیش از این در سرفصل برنامه‌های فرهنگی ساخت ۲۰ فیلم سینمایی فاخر مصوب شده بود که براساس آن صداوسیما باید قراردادهای چندساله ببندد و آن را مدیریت کند. صدا و سیما باید عملکرد سالانه خود را به تفکیک به کمیسیون فرهنگی و شورای نظارت اعلام کند.» زنگنه همچنین اظهار کرد: «دولت مکلف شد در زمینه کودک و نوجوان اقدام به ساخت بیش از ۷۰۰۰ ساعت انیمیشن در طول سال‌های برنامه داشته باشد.» سخنگوی کمیسیون تلفیق در ادامه گفت: «درباره تکالیف وزارت ارشاد و صدا و سیما درخصوص رسانه‌های فراگیر صوتی و تصویری بعد از صحبت‌ها در کمیته تخصصی و کمیسیون نهایتا مقرر شد که طبق آیین‌نامه مصوب شورای عالی انقلاب فرهنگی عمل شود.»

محمد بحرانی: دلم می‌خواهد تلویزیون به روزهای خوبش برگردد

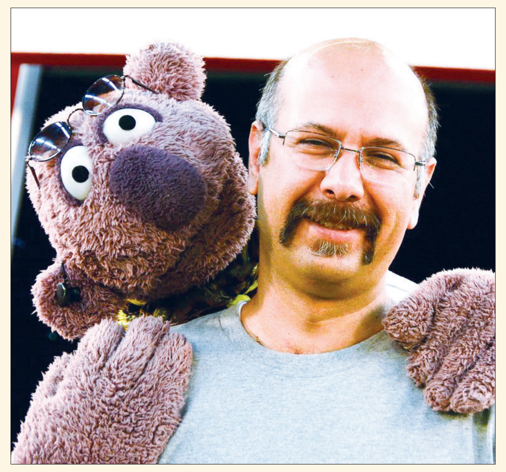

محمد بحرانی، صداپیشه جناب‌خان گفت: «من سال‌های زیادی در تلویزیون کار کرده‌ام و از وضعیت این روزهای تلویزیون بسیار غمگین هستم. تلویزیون را خیلی خیلی دوست دارم و هیچ‌وقت موضعی در مقابلش نداشته‌ام و دلم می‌خواهد به روزهای خوبش برگردد. می گویند شرف المکان بالمکین، یعنی جذابیت یک جا به آدم‌هایی است که آنجا هستند.»

او ادامه داد: «به نظرم تلویزیون این روزها آدم‌های جذابش را از دست داده و کاش یک اتفاق بیفتد که من به‌عنوان مخاطب، بار دیگر شهیدی‌فر، رامبد جوان، مهران مدیری، احسان علیخانی، عادل فردوسی‌پور، منصور ضابطیان، محمد صوفی، برادران صفاریان‌پور و بقیه اسامی جذابی که اوقات خوشی را در تلویزیون برای ما ساخته‌اند را در تلویزیون ببینم.» بحرانی اضافه کرد: «اینکه این افراد در شبکه‌های خصوصی برنامه‌سازی کنند، خیلی خوب است اما ای کاش تلویزیون شرایطی را فراهم کند تا مردمی که به هر دلیلی امکان استفاده از پلتفرم‌ها را ندارند بتوانند از رسانه ملی‌شان برنامه‌های دلخواه‌شان را دنبال کنند و لذت ببرند. به نظر من هر مسئولی که ایران و مردم ایران را دوست دارد، مطلقا این سنگ‌اندازی‌ها را انجام نمی‌دهد.» صداپیشه جناب‌خان در پایان گفت: «. یک توصیه به مسئولان دارم و آن اینکه مسئولان عزیز و دغدغه‌مند، بگذارید مردم خودشان انتخاب کنند. باور کنید هیچ اتفاقی نمی‌افتد و هیچ محتوای غیراخلاقی تولید نمی‌شود.»

ادامه در صفحه ۱۳

ادامه از صفحه ۱۲

خالق لحظه‌های شاد و سرگرم‌کننده

رسانه بدون سرگرمی عملا روح و جان ندارد، بررسی آثار شاخص تولیدشده در خارج از ایران در قالب‌های مختلف که اتفاقا در داخل کشورمان هم با استقبال بسیار خوبی مواجه شدند، نشان می‌دهد که آنها سعی کردند پیام‌هایشان در حوزه‌های مختلف دینی، سبک زندگی و حتی سیاسی را با ابزار سرگرمی منتقل کنند و البته در این مسیر موفق هم بوده‌اند. نگاه حاشیه‌ای و سطحی به سرگرمی و القای اینکه مسائل اصلی چیزهای دیگر هستند و اگر بودجه و منابع و نیرویی مانده است باید به این حوزه اختصاص پیدا کند، آفت برنامه‌سازی‌های جذاب است.

خندوانه

اگر بگوییم شبکه نسیم ابداع کننده مدلی از برنامه‌های سرگرمی در تلویزیون است گزافه نگفته‌ایم، زمانی که خندوانه شروع شد شاید خیلی‌ها منتظر بودند تا برنامه‌ای را ببینید که فقط می‌خواهد آنها را بخنداند و بعد از یک ساعت خندیدن تمام شود. اما سازندگان خندوانه نشان دادند که هدف‌شان متفاوت است و خلاقیت دارند. در سال‌های انتهایی دهه ۸۰، رامبد جوان، طرح برنامه‌ای برای خندیدن را با کمک همان تیم خلاق خود گردآوری و حتی آن را به شبکه دوم سیما نیز ارائه کرد که با توجه به اینکه بودجه فراهم نشد این طرح هیچ‌گاه عملیاتی نشد. با روی کار آمدن شبکه نسیم که شبکه‌ای برای نشاط و سرگرمی بود، جوان، محفل اصلی برنامه خود را پیدا کرد تا در کمتر از ۹ ماه از تاسیس شبکه نسیم، نخستین قسمت از خندوانه روی آنتن این شبکه برود. برنامه‌ای که شاید حتی خود او نیز احساس نمی‌کرد خیلی زود به یک برند معتبر برای او و رسانه ملی تبدیل شود و تعداد مخاطبانش به مرز چند ده‌میلیون نفر در ایران و کشورهای فارسی‌زبان همسایه برسد. برنامه‌ای که روی «خندیدن» توجه ویژه‌ای داشت و خیلی کمتر از دیگر برنامه‌های برند تلویزیون، با اتهام کپی‌برداری و تقلید مواجه شد. آیتم‌ها و شخصیت‌هایی که طی هشت فصل تولید شدند، تماما حاصل فکر و نبوغ همان تیم خلاقی بودند که سبب شدند بزرگ‌ترین و پرمخاطب‌ترین برنامه کارنامه رامبد جوان با وجود نقدهایی که در ادامه به آن وارد شد، مرزهای موفقیت را یکی پس از دیگری طی کند و همیشه جزء برنامه‌های پربیننده این شبکه باشد. خندوانه یکی از برنامه‌هایی است که به‌دلیل ژانر خانوادگی‌ای که دارد، مورد استقبال مخاطبان قرار گرفته است. خندوانه در فصل‌های مختلفش آیتم‌ها، سرگرمی‌های متعدد و جدیدی را به نمایش می‌گذاشت. پانتومیم، خنداننده شو، لباهنگ و... برند شدن عروسک جناب‌خان با اجرای محمد بحرانی همه و همه از کارهایی بود که در این برنامه شکل گرفت و درنهایت باعث شد تا خیلی‌ها از قسمت‌های مختلف این برنامه استفاده کنند و برنامه‌های دیگری بسازند.

کتاب‌باز

وقتی که یک سال از پخش نشدن برنامه «کتاب‌باز» گذشت، نوشتیم؛ چه تعداد از برنامه‌های تلویزیونی را به خاطر دارید که در جذب مخاطب موثر بوده باشند؟ حال، چه تعداد از این برنامه‌ها پای خود را از سرگرم کردن مردم فراتر گذاشته و به ایجاد یک فرهنگ درست بین مردم رسیدند؟ قبل این در تلویزیون عادت‌مان داده بودند به خوانش بخش‌هایی از یک کتاب توسط بازیگران و چند برنامه در شبکه چهار و جای یک برنامه ترکیبی به‌شدت خالی بود؛ برنامه‌ای که بتواند با افراد مختلفی از جامعه ارتباط برقرار کند، کتاب را میهمان جعبه جادویی خانه‌ها کند و مطالعه و کتابخوانی را به‌عنوان یک عادت برای خانواده‌ها ترویج دهد. قطعا کتاب‌باز یکی از برنامه‌های موفق در این حوزه است. برنامه‌ای که وقتی شروع شد هدفش را ترویج فرهنگ کتابخوانی میان مردم اعلام کرد، هدفی که دستیابی به آن ساده نبود، اما بدون آنکه بخواهد شعار بدهد، خیلی ساده و بی‌هیچ ادعایی به این موضوع نزدیک و نزدیک‌تر شد. وقتی فصل اولش روی آنتن شبکه نسیم رفت رفته‌رفته مخاطبان برنامه هم بیشتر شدند، مخاطبانی که حالا عضوی از خانواده کتاب‌باز شده بودند و خودشان را بخشی از این برنامه تصور می کردند. فصل‌های بعدی هم ادامه پیدا کرد و در هر فصل قسمت تازه‌ای اضافه می‌شد تا مخاطب دچار تکرار نشود. کتاب‌باز چهره‌هایی جدید معرفی کرد، مجتبی شکوری، روانشناس که الان به‌واسطه کتاب‌باز و بخش‌هایی که در این برنامه داشت شناخته شد. در کنار کتاب‌باز پادکست‌هایی تولید شد که همه‌شان توانستند مخاطب را در فضایی غیر از برنامه تلویزیونی کتاب‌باز با خود همراه کنند. برنامه‌ای که به گفته سازندگان نمی‌خواست سرانه مطالعه را بالا ببرد اما هر کتابی که معرفی می‌شد در کمتر از چند روز در بازار نشر پرفروش می‌شد. برنامه‌های دیگر پرمخاطب این شبکه را باید دورهمی و کودک شو و... دانست برنامه‌هایی که شاید شبیه به آنها در برنامه‌سازی تلویزیونی هم دیده شود، با این حال توانسته که رضایت حداقلی مخاطبانش را کسب کند.

ابراهیم گلستان، نویسنده مشهور ایرانی درگذشت

مرداد؛ ماه آخر گلستان

احسان زیور عالم
خبرنگار

دقایق پایانی مردادماه، در لحظاتی که برخی خود را برای پیام تبریک روز پزشک برای رفقای حوزه بهداشت خود آماده می کردند، خبر درگذشت پیرمرد ۱۰۱ ساله‌ای در لندن ناگهان همه چیز را دگرگون کرد. استوری‌ها و پست‌های فضای مجازی به‌جای انتشار تصویری از ابن سینا، ناگهان چهره متبسم و البته پرغرور پیرمردی همه‌جا را فرامی گیرد. برخی زبان به لعنش می گشایند –برخی به‌خاطر همراهی اش با حزب توده در جوانی و برخی به‌سبب همکاری اش با رژیم پهلوی در همان جوانی– و کثیری با انتشار جملاتی از نوشتار و مصاحبه‌هایش از نقش بی‌بدیلش در جریان نقد ادبی و هنری و البته روشنفکری یاد کردند. ابراهیم گلستان، خوب یا بد، چهره ویژه‌ای در تاریخ فرهنگ معاصر ایران است. او نیز همچون بسیاری از همدوره‌هایش در یک حوزه متخصص نبود و بر سیاق زمانه، هر دم بر سبیلی بود و شاید کوچ ناگهانی اش از ایران و استقرارش در انگلستان نیز محصول چنین رویه‌ای باشد. سیدابراهیم تقوی شیرازی که چون پدرش نوشتن را با روزنامه‌نگاری در روزنامه گلستان آغاز کرده‌بود، سریع‌تر از آنچه خیال می کرد راه سخت موفقیت را طی کرد. قلم شیوایش که شاید محصول تمایلش به شاعری چون سعدی باشد و البته شناختش از ادبیات غرب، تا به امروز محل بحث میان پژوهشگران و منتقدان ادبی بوده است. در این نوشتار قصد ندارم به تحلیل نوشتار یا فیلم‌های گلستان بپردازم، بلکه صرفا قصد دارم مروری به کارنامه ادبی و هنری او داشته باشیم. گلستان، طبق آنچه در تاریخ ثبت شده است، نوشتار را با ترجمه آثار مارکسیستی به‌سبب رابطه‌اش با حزب توده آغاز کرده است. «مارکس و خلاصه‌ای از مارکسیسم» نوشته ولادیمیر لنین و «خصوصیت بین‌المللی انقلاب اکتبر» ژوزف استالین، آثاری که گلستان جوان برای ارگان حزب توده ترجمه کرد؛ اما پیش از آنکه گام‌های بلندتری برای ترجمه چنین آثاری بردارد با ترجمه «زندگی خوش کوتاه فرنسیس مکومبر» و نوشتن مجموعه داستان «آذر، ماه آخر پاییز» مسیر خود برای ورود به ادبیات را هموار کرد. البته گلستان برخلاف هم‌نسلان خود چندان در بند ادبیات نبود، با اینکه در نشریات مختلف به نقد آثار ادبی، چه داستان و چه شعر می‌پرداخت، فاصله نوشتارهای او بسیار زیاد بود. او «شکار سایه» را در ۱۳۳۴ می‌نویسد و تا ۱۳۴۶ از او کتاب ادبی منتشر نمی‌شود. سال ۱۳۴۸ گلستان «مد و مه» را مشتمل بر سه داستان می‌نویسد تا پایانی بر داستان‌های کوتاه او باشد. ۱۳۵۳ «اسرار گنج دره جنی»، نخستین رمان خود را می‌نویسد که همان سال تبدیل به فیلم سینمایی با طعم کنایه به اوضاع زمانه می‌شود. اگرچه گلستان با کوچ همیشگی اش در ۱۳۵۶ تقریبا از فضای فرهنگی فاصله گرفت، اما ناگهان در ۱۳۷۴ رمان دومش منتشر می‌شود. البته «خروس» یک پروژه قدیمی بود، حتی قدیمی‌تر از اسرار گنج دره جنی. به گفته خودش خروس را در سال‌های نوشتن مد و مه نوشته بود؛ اما چاپش ابتدا در مجله لوح در ۱۳۵۹ میسر می‌شود و بعدها به‌صورت کتاب به‌دست طرفدارانش می‌رسد. به‌زعم بسیاری خروس، مهم‌ترین اثر ادبی گلستان است که در آن به نقد نمادین یک هستی ایرانی می‌پردازد. حاشیه‌های نشر و پخش کتاب در ایران، خیلی سریع رمان خروس را به اثری محبوب برای دستفروشان و افست‌فروشان میدان انقلاب بدل کرد. مطالعه نقدهای حول رمان خروس به سبب نگرش فاقد زمان و مکان گلستان در روایت، آن را بدل به یکی از آثار محبوب ناقدان کرده است، جایی که پای شخصیت‌های غیرهنری را نیز به دنیای پرهیاهوی گلستان باز کرد. گلستان با دو رمان، خودش را به عنوان یکی از چهره‌های شاخص ادبیات داستانی ایران بدل می کند و شاید همین مساله باشد که ترجمه‌هایش از چهره‌های مهم ادبی کمتر به چشم آمده است. «هکلبری فین» مارک تواین، «از نامه‌های فلوبر» از گوستاو فلوبر یا «دون ژوان در جهنم» جرج برنارد شاو، بخشی از ترجمه‌های گلستان است. گلستان از اوایل دهه ۱۳۳۰ به عکاسی حرفه‌ای و فیلم‌سازی مستند روی آورد و نخستین فیلمش، مستندی کوتاه است با عنوان «از قطره تا دریا»، محصول ۱۳۳۶. موفقیت فیلم، مورد پسند رئیس فرانسوی کنسرسیوم نفتی حاکم بر نفت ایران و آرتور التون، مستندساز سرشناس انگلیسی و رئیس بخش فیلم کمپانی شل انگلستان قرار می گیرد تا پای گلستان به دنیای سینمای مستند باز شود. مجموعه فیلم‌های مستند «یک آتش، موج و مرجان» و «خارا» و «آب و گرما» نام گلستان را جهانی می کند. موفقیت «یک آتش» با بردن جایزه مرکور طلایی جشنواره و سپس شیر سن‌مارکو، گلستان را تندیس زرین سینمای ایران کرد. این نخستین‌بار بود که یک ایرانی موفق به دریافت جایزه‌ای جهانی در حوزه سینما شده بود؛ اما حالا پس از ۶۰ سال، با گفت‌وگوی اخیر شاهرخ گلستان با شبکه BBC، نقدهای همیشگی مخالفان گلستان مستدل‌تر هم شد. شاهرخ، برادر کوچک‌تر گلستان در مستندی با عنوان «فانوس خیال» مدعی شده است که گلستان صرفا در تدوین فیلم‌ها نقش داشته است و فیلمبرداری فیلم‌ها متعلق به اوست. سال ۱۳۴۱ قصد ساختن فیلمی براساس «دریا طوفانی شده است» صادق چوبک می کند؛ اما شیوه بازی پرویز بهرام گویا مانع از ساخته شدن فیلم می‌شود. «تپه‌های مارلیک»، «خرمن و بذر» و «گنجینه‌های گوهر» دیگر آثار کوتاه گلستان بودند تا آنکه در ۱۳۴۴، با اوج گیری فعالیت‌های استودیوی گلستان، او «خشت و آینه» را می‌سازد. فیلم که هجویه‌ای بر جامعه ایران است به‌سرعت بدل به نمادی از سینمای روشنفکرانه می‌شود با اینکه فیلم نقد صریحی نسبت به روشنفکری به تصویر می کشید. اگر اسرار گنج دره جنی، ورود گلستان به رمان بود اما پایان او بر سینما شد. اگرچه گفته‌هایی درباره ساختن فیلم درباره حسن صباح در کتاب «نوشتن با دوربین» مطرح شده است؛ اما گلستان دیگر دست به دوربین نشد. آنچه کمتر درباره گلستان مطرح می‌شود فعالیت او در تئاتر است. گلستان که در مقام منتقد، کیسه انتقادهایش به تن کارگردان‌های دهه ۴۰ و ۵۰ کشیده شده بود، خودش نمایش «دو ژوان در جهنم» را در ۱۳۵۳ در تئاتر کوچک تهران با حضور پرویز صیاد، نوذر آزادی و پروین دولتشاهی روی صحنه برد. او درباره ترجمه و اجرای این نمایشنامه گفته است «من این متن را ۶۵ سال پیش ترجمه کرده‌ام. الان یادم نیست که چقدر طول کشید ترجمه‌اش کنم. من این ترجمه را برای شما نکرده بودم، درحقیقت برای خودم کرده بودم. این متن را در سال ۱۹۵۰ ترجمه کردم و مدت کمی بعد از اینکه ترجمه من تمام شد، برنارد شاو، مرد. شاید از غصه همین ترجمه.»

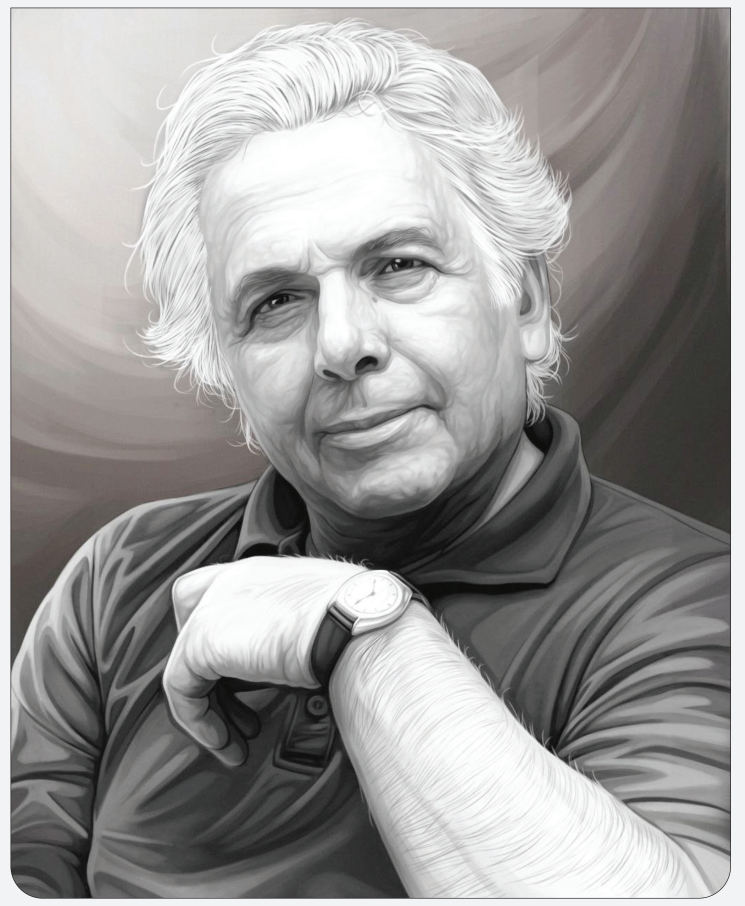

اکران قانونی و آنلاین «بی‌رویا» شروع شد

همزمان با توزیع نسخه غیرقانونی بی‌رویا در فضای مجازی، سعید سعیدی یکی از تهیه کننده‌های این فیلم از مردم درخواست کرد فیلمش را به‌صورت غیرقانونی تماشا نکنند تا اکران آنلاین بی‌رویا شروع شود. حالا با گذشت کمتر از یک هفته از این درخواست، اکران آنلاین این فیلم در شبکه نمایش خانگی شروع شده است.

سعید سعدی چند روز قبل به ایسنا گفته بود که از دو ماه قبل قرارداد اکران آنلاین فیلمش منعقد شده بود و حالا با قاچاق فیلم فرآیند این مدل اکران تسریع شده است. بی‌رویا اولین ساخته بلند آرین وزیردفتری است که به تهیه کنندگی هومن سیدی و سعید سعیدی ساخته شده و در جشنواره فجر نیز رونمایی شد. این فیلم نامزد دریافت سه سیمرغ بلورین شده بود که طناز طباطبایی، موفق به دریافت سیمرغ بلورین بهترین بازیگر نقش اول زن شد. بی‌رویا داستان زوج جوانی به نام رویا و بابک است که قصد مهاجرت از ایران را دارند. دو هفته پیش از مهاجرت، رویا در خیابان با دختری بی‌نام و نشان مواجه می‌شود. حضور دختر در زندگی آنها به اتفاقاتی عجیب منجر شده و به‌تدریج هویت رویا دچار دگرگونی می‌شود. قاچاق سه فیلم سینمایی طی یک هفته گذشته حاشیه‌های زیادی در فضای مجازی داشته و هنوز منشا انتشار آنها روشن نشده است. سازمان سینمایی بررسی این ماجرا را در اولویت‌های کاری خود قرار داده است. در ماه‌های گذشته دو فیلم سینمایی «برادران لیلا» ساخته سعید روستایی و «جنگ جهانی سوم» به کارگردانی هومن سیدی به صورت قاچاق پخش شده بودند و در هفته گذشته هم فیلم‌های «تفریق» مانی حقیقی و «بی‌رویا» با کیفیتی خوب در فضای مجازی منتشر شدند.